

FORORD TIL ANDEN UDGAVE

Jeg skrev denne bog i femogtyveåret for min ordination til en tjeneste som forkynder af evangeliet, 1983. Nu, femogtyve år senere, 2008, skriver jeg dette forord, halvtreds år efter at jeg blev ordineret. På mange måder har situationen ikke ændret sig så meget i løbet af dette kvarte århundrede: Den amerikanske kultur, som jeg lever og arbejder i, er i det store og hele den samme; Jeremias' liv, der engang præsenterede en mulighed for at forstå det kristne liv i modsætning til den amerikanske livsstil, har fået om muligt endnu større relevans.

Men i kirken er situationen ikke helt den samme. Den amerikanske kirke synes at have mistet sin livskraft, og lederne træder til med strategier for fornyelse og reform. Hvis sociologerne har ret, vil flere og flere mennesker opleve skuffelse og utilfredshed med kirken, som den er, og i stigende grad blive marginaliseret. Kirkens mest iøjnefaldende reaktion på dette tab af »markedsandele« er at udvikle mere sofistikerede forbrugerorienterede tiltag, mere effektive managementteknikker. Hvis folk ikke er tilfredse, må vi finde en måde, hvorpå vi kan vinde dem tilbage. Hvad vi har brug for, er bedre pr og smartere annoncering. Vi giver kirken en ny indpakning og markedsfører den som et frisk nyt brand. Da amerikanerne er verdens førende forbrugere, vil vi tilbyde evangeliet på forbrugervilkår ved at omtolke det på en måde, som tilfredsstiller folks krav om *mere og bedre og mere sextet*.

Det ironiske er, at jo mere evangeliet tilbydes på forbrugervilkår, jo mere skuffede bliver forbrugerne. Evangeliet er ikke en forbrugsvarer; det tilfredsstiller ikke, hvad vi forestiller os er vores »behov«. Jeremias' liv er ikke en amerikansk »stræben efter lykke«. Det drejer sig snarere om Guds søgen efter Jeremias.

Der er et andet forhold, der påvirker den måde, hvorpå jeg læser denne genudgivelse. Dengang jeg skrev bogen, tilegnede jeg den til min søn Eric, »også søn af en præst«. Han overvejede at blive forkynder, men var på det tidspunkt under uddannelse og havde endnu ikke besluttet sig. Han endte dog med at blive præst. Han blev ordineret i 1990 og plantede en ny menighed i nærheden af Spokane, Washington, 1997. I hans formative år som præst for en antiforbrugermenighed udvekslede vi breve og telefonsamtaler. Vi blev snart enige om, at det at lede en menighed i tresserne, halvfjerdsere og firserne, som jeg havde gjort, var meget forskelligt fra, hvad han stod over for i halvfemserne og ind i det enogtyvende århundrede. Et år eller to efter at han var tiltrådt sin tjeneste, ringede han mig op for at få et råd om et problem i menigheden. »Far, hvad gjorde du, når du kom i denne situation?« Lang pause. Og så mit svar: »Det behøvede jeg faktisk ikke at forholde mig til i min menighed. Nu om dage er synet på, hvordan kirken bevarer sit fokus og sin identitet, meget uklart. Du bliver nok nødt til at finde ud af det selv.«

Og det gjorde han. Og det må vi andre, der følger Jesus, også gøre, idet vi bestræber os på at forblive tro mod vore grundlæggende, profetiske traditioner. I den situation forekommer Jeremias mig stadigvæk at være en af de bedste samtalepartnere.

1 HVAD FÅR DIG TIL AT TRO, AT DU KAN LØBE OM KAP MED HESTE?

Når du løber om kap med folk til fods, og det udmatter dig, hvordan vil du så kappes med folk til hest? Når du kun er tryk i et fredfyldt land, hvordan skal du så klare dig i Jordans tætte krat?

Jeremias' Bog 12,5

Min anke mod vor tids samfund er dets trøstesløshed. Der er ikke ret mange voldsomme glæder til at lokke mig, næsten ingen skønhed til at forhekse mig, intet erotisk til at ægge mig, ingen intellektuelle kredse eller positioner til at udfordre eller provokere mig, ingen livskraftige filosofier eller teologier og ingen ny kunst til at fange min opmærksomhed eller engagere mine tanker, ingen politiske, sociale eller religiøse bevægelser til at stimulere eller begejstre mig. Der er ingen frie mænd til at lede mig. Ingen helgener til at inspirere mig. Ingen syndere er syndige nok til at imponere mig eller tage del i min misere. Det er vanskeligt at leve i denne sløve verden uden at blive sløvet.

Jeg satser fremtiden på de få ydmyge og gæve elskere, der søger Gud lidenskabeligt i den fantastiske og kaotiske verden af genløste og beslægtede realiteter, som ligger lige for næsen af os.

William McNamara¹

Det store spørgsmål er, hvorfor så mange mennesker lever så sølle et liv. Ikke ondt, men åndløst. Ikke grusomt, men tåbeligt. Der er ikke meget at beundre og endnu mindre at efterligne hos de mennesker, der indtager en fremtrædende plads i vores kultur. Vi har berømt heder, men ingen helgener. Berømte entertainere underholder en nation af søvnløse mennesker, der er ved at kede sig ihjel. Berygtede forbrydere virkeliggør forskræmte konformisters aggressioner. Surmulende og forkælede sportsfolk spiller kampe på dovne og apatiske tilskueres vegne. Mennesker, der keder sig og ikke har noget at tage sig til, lader sig underholde af ligeegyldigt bras. Hverken godhed eller stræben efter retfærdighed får overskrifter i aviserne.

Det moderne menneske er »en sørgelig affære«, siger Tom Howard. »Til vores ærgrelse opdager vi, at vores insisteren på autonomi ikke har resulteret i en slægt af frie mennesker, men snarere i en slægt, der af sine digtere og dramatikere kun kan beskrives som blaserte, irriterede, hektiske, bitre og klynkende.«²

Denne situation har frembragt et mærkeligt fænomen: Mennesker, der lever et begivenhedsløst liv og så begår onde handlinger for at give sig selv betydning. Mordere og flykaprere forsøger at tage det gigantiske spring fra ubemærkethed til berømmelse ved at myrde en prominent person eller kapre et fly fuldt af passagerer og bringe deres liv i fare. Ofte lykkes det dem. Massemedierne viderebringer deres ord og fremviser deres handlinger. Journalister konkurrerer indbyrdes om at analysere deres motiver og

opstille psykologiske profiler for dem. Ingen anden kultur har været så ivrig efter at belønne enten nonsens eller ondskab.

Hvis vi på den anden side kigger os om efter, hvad det vil sige at være et modent, helt, velsignet menneske, finder vi ikke meget. Disse mennesker findes – måske er der lige så mange, som der altid har været – men det er ikke let at få øje på dem. Ingen journalister interviewer dem. Ingen talkshows profilerer dem. De er ikke genstand for beundring. De er ikke trendsættere. Der kan ikke slås mønt af dem. Der bliver ikke uddelt oscars for integritet. Ved årsskiftet bliver der ikke lavet en liste over de ti bedst levede liv.

En tørst efter helhed

Ikke desto mindre har vi en uudslukkelig tørst efter helhed, en hunger efter retfærdighed. Når vi væmmes ved de charlataner og idioter, der daglig præsenteres for os som berømtheder, er vi nogle, der vender os til Skriften for at tilfredsstille vores behov for en at se op til. Hvad vil det sige at være et rigtigt menneske? Hvordan ser et modent, autentisk menneske i virkeligheden ud?

Når vi går til Skriften for at få hjælp til dette, venter der os en overraskelse. Noget af det første, der slår os ved Skriftens mænd og kvinder, er, at de i skuffende grad var uheroiske. Vi finder ikke fine moralske og fejlfri forbilleder. Det kommer altid som et chok for mennesker, som for første gang stifter bekendtskab med Skriften: Abraham løj, Jakob snød, Moses myrdede, David bedrev hor, Peter bandede. Men når vi læser videre, begynder vi at ane en hensigt. Det er en konsekvent strategi at vise, at de store, betydningsfulde skikkelser i troens liv blev dannet af det samme ler som alle os andre. Vi opdager, at Skriften er karrig med

de oplysninger, den giver om mennesker, mens den er ødsel med, hvad den fortæller om Gud. Den nægter at tilfredsstille vores trang til heltedyrkelse. Den vil ikke lefle for vores umodne ønske om tilslutning til en fanklub. Og jeg tror, at grunden er klar nok. Fanklubber opmuntrer til, at man lever på anden hånd. Ved hjælp af billeder og memorabilia, autografer og turistbesøg knytter vi til ved et menneske, hvis liv (tror vi da) er mere spændende og glamourøst end vores eget. Vi finder adspredelse fra vores egen hverdagsgrå tilværelse ved at klynge os til et eksotisk menneskes frakkeskøder.

Vi gør det, fordi vi er overbevist om, at vores eget liv er kedeligt og ordinært. Den by, vi bor i, det kvarter, vi voksede op i, de venner, vi hænger på, de familier eller ægteskaber, vi har – alt synes udramatisk. Vi kan ikke se, hvordan vi skulle kunne blive betydningsfulde i sådanne omgivelser, med sådanne forbindelser. Derfor propper vi vores fantasi med billeder af et menneske, der lever et mere spændende liv end vores. Og det skorter ikke på foretagsomme folk omkring os, der (mod betaling, selvfølgelig) forsyner os med materiale til at nære dette liv på anden hånd. Der er noget sørgeligt og ynkeligt ved det hele. Men ikke desto mindre blomstrer det.

Men sådan spiller Skriften ikke. Det er noget ganske andet, der sker i troens verden; hvert enkelt individ opdager alle elementerne i et unikt og originalt eventyr. Vi hindres i at følge i en andens fodspor og kaldes til et enestående liv sammen med Kristus. Bibelen gør det klart, at hvert enkelt troende menneskes historie er noget originalt. Guds kreative geni er uden grænser. Han forfalder aldrig til masseproducerede kopier. Hvert eneste

liv er et nyt lærred, hvorpå han bruger farver, lys og skygger, materialer og proportioner, som han aldrig har brugt før.

Vi ser, *hvad* der er muligt, nemlig at hvert eneste menneske er i stand til at leve et liv, der ikke begrænses af de stereotype rammer, som et syndehæmmet samfund byder os. I et sådant liv forenes spontanitet og målbevidsthed og giver mening. Og vi ser, *hvordan* det er muligt, nemlig ved at tage skridtet ud i troens liv, idet vi deltager i, hvad Gud begynder i hvert enkelt liv, og udforsker, hvad Gud gør i hver enkelt tildragelse. De mennesker, vi møder i Skriften, er bemærkelsesværdige på grund af den intensitet, hvormed de lever deres liv vendt mod Gud, så alle enkeltheder i deres liv er inkluderet i Guds ord til dem, i Guds handlen med dem. Det er disse personer, der er bevidste om at have del i, hvad Gud siger og gør, der er de mest menneskelige, de mest levende. Disse personer er vidnesbyrd om, at ingen af os behøver at henslæbe vores liv uden mål og med.

Et billede af mennesket

Denne tosidede egenskab ved Skriften – evnen til at intensivere en passion for det ypperste kombineret med en ligegyldighed over for menneskelige resultater som sådan – slår mig med særlig styrke i Jeremias' Bog.

Cleanth Brooks skrev: »Man søger et billede af mennesket, som i en verden, der er blevet mere og mere umenneskeliggjort, forsøger at realisere sig selv som menneske – at handle som et ansvarligt moralsk væsen, ikke at drive på må og få som en blot og bar ting.«³ For mig er Jeremias et sådant »billede af mennesket«, et ypperligt liv kendetegnet af, hvad grækerne kaldte *areté*. Hos Jeremias er det klart, at dette udspringer af et troens liv, af

at være mere interesseret i Gud end i sig selv, og at det næsten intet har at gøre med bekvemmelighed eller resultater. Her er et menneske, der levede helt og fuldt, men der er ikke så meget som en antydning af menneskelig stolthed eller verdslig succes eller personlig vinding i historien. Han modsætter sig enhver ansats til at opnå det ved selvpromovering, selvforherligelse eller selvforbedring. Jeremias vækker min længsel efter et helt og fuldt liv.

Det er overordentlig vanskeligt at skildre godhed på en tiltrækkende måde; det er meget lettere at gøre en slyngel interessant. Vi har alle så meget mere erfaring med synd end med godhed, hvorfor en forfatter har mere materiale at trække på, når han skildrer et slet frem for et godt menneske. I romaner og digte og skuespil er de fleste markante personer enten helte eller ofre. Gode mennesker, mennesker, der lever et ordentligt liv, virker for det meste en smule kedelige. Jeremias er en udpræget undtagelse. Det meste af mit voksenliv har jeg være fascineret af ham. Det er hans sammensatte og intense personlighed, der har fanget og fastholdt min opmærksomhed. Det fascinerende ved denne mand er hans godhed, hans retskaffenhed, hans format. Han levede ikke i en drivhusfromhed; han gennemlevede voldsom fjendtlighed såvel som bitter tvivl. Der er ingen antydning af selvgodhed eller selvtilfredshed eller naivitet i Jeremias. Godhed hos ham betød ikke »at være rar«. Der er snarere tale om tapperhed.

Jeremias har således opfyldt mine personlige behov, men han har også haft betydning for min sjælesorg, så der er sammenfald mellem de personlige og de pastorale interesser. Som sjælesørger opmuntrer jeg andre til at gøre deres bedste, og jeg giver vejledning i at gøre det. Men hvordan gør jeg det uden utilsigtet at

tilskynde til stolthed og hovmod? Hvordan stimulerer jeg en appetit på det ypperste uden samtidig at give næring til en egoistisk beslutning om at bruge albuerne over for dem, der kommer i vejen for en? Fra mange sider lyder der i dag opfordringer til at leve et bedre liv. Jeg byder denne opfordring velkommen. Men de råd, der ledsager opfordringen, har haft ulykkelige konsekvenser for vores samfund, og jeg er en ivrig modstander af dem. Man siger, at vi kan blive hele mennesker ved at tilfredsstille vores egne behov. Det råd har været en opskrift på ulykke for millioner af mennesker.⁴ Det bibelske råd i dette forhold er klart: »Ikke min, men din vilje ske.« Men hvordan kan jeg vejlede mennesker til at fornægte sig selv, uden at det bliver misforstået som en opfordring til dem om at blive en dørmåtte, som andre kan tørre fødderne på? Vanskeligheden for sjælesørgeren består i på samme tid at opmuntre mennesker til at vokse i fuldkommenhed og at leve uselvvisk, til samtidig at miste sig selv og finde sig selv. Det er et paradoks, men det er ikke umuligt. Og Jeremias er fremtrædende blandt dem, der har gjort det – et fuldt ud udviklet selv (og derfor overordentlig tiltrækkende) og en helt igennem uselvvisk person (og derfor moden og vis). I samtaler, i foredrag, ved retræter og i prædikener har Jeremias nu i halvtreds år været et eksempel og en mentor for mig.

En stræben efter det ypperste

Vi lever i et samfund, der forsøger at reducere os til myretuens niveau, så vi farer forvildet omkring, blot optaget af at købe og forbruge. Det er absolut nødvendigt at imødegå dette. Jeremias er en sådan imødegåelse: et veludviklet menneske, modent og robust, der lever i tro. Min fremgangsmåde er at udvælge de bio-

grafiske dele af Jeremias' Bog og reflektere over dem personligt og sjælesørgerisk i sammenhæng med et nutidigt dagligliv. Vi ved mere om Jeremias end om nogen anden profet, og hans liv er meget vigtigere end hans forkyndelse.⁵ Det er efter min mening bemærkelsesværdigt, at når folk på Jesu tid blev spurgt, hvem de troede Jesus var, blev Jeremias' navn nævnt (Matt 16,14). Ved at appellere til en eftertænkning af disse sider af Skriften håber jeg at vække en utilfredshed med alt andet end det bedste. Jeg ønsker at fremlægge frisk dokumentation for, at den eneste måde, hvorpå vi kan yde vores bedste, er i et liv i radikal tro på Gud. Vi har alle brug for at blive udfordret til at yde vores bedste, blive vækket til live midt i vores moralske pænhed og hektiske foretagsomhed. Det gør Jeremias for mig. Millioner af kristne og jøder er blevet drevet hen imod og ledt til at gøre deres bedste, idet de har lyttet til Guds ord talt til og af Jeremias.

Jeg har arrangeret de afsnit, som jeg har valgt at reflektere over, i nogenlunde kronologisk rækkefølge. Jeremias' Bog er ikke selv arrangeret kronologisk, og det er langt mere end blot en biografi. Det betyder, at læseren af og til vil undre sig over nogle bratte overgange og fundere over, hvilke sammenhænge ordene er talt i. Jeg har ikke forsøgt at udrede disse forvirrende forhold eller forklare vanskelighederne. Jeg har heller ikke beskrevet den komplekse internationale historiske baggrund, som det er en enorm hjælp at kende til, når man læser Jeremias, for så skulle jeg have skrevet en helt anden og meget længere bog. De læsere, der ønsker at udvide deres forståelse af Jeremias og blive guidet gennem teksten i detaljer, kan jeg anbefale tre bøger: R.K. Harrison: *Jeremiah and Lamentations* (InterVarsity Press) for en god, læseværdig introduktion til Jeremias' verden og tekst; John A.

Thompson: *The Book of Jeremiah* (Eerdmans) for en mere avanceret, detaljeret behandling og John Bright: *Jeremiah* (Doubleday) for det mest omfattende studium af profeten og profetien.

At konkurrere med heste

Vitezslav Gardavsky, den tjekkiske filosof og martyr, som døde i 1978, tog Jeremias som sit »billede af mennesket« i sin kampagne mod et samfund, der nøje planlagde det materielle liv i alle enkeltheder, men eliminerede mysteriet og underet og klemte al frihed ud af livet. Den frygtelige trussel mod livet, sagde han i sin bog *God Is Not Yet Dead*, er ikke døden, ikke smerter, heller ikke nogen af de ulykker, vi så neurotisk forsøger at beskytte os imod med alle vores sociale systemer og personlige forholdsregler. Den frygtelige trussel er, »at vi kunne dø, før vi virkelig dør, før døden er blevet en naturlig nødvendighed. Det virkeligt rædselsvækkende er en sådan *for tidlig* død, en død, hvorefter vi fortsætter med at leve i mange år«. ⁶

Der er en bemærkelsesværdig passage om Jeremias' liv, da han nedslået over modstanden og opslugt af selvmedlidenhed var klar til at kapitulere over for netop sådan en for tidlig død. Han var parat til at opgive sit kald fra Gud og affinde sig med at være som en hvilken som helst indbygger i Jerusalem. I det kritiske øjeblik hørte han irettesættelsen: »Når du løber om kap med folk til fods, og det udmatter dig, hvordan vil du så kappes med folk til hest? Når du kun er tryk i et fredfyldt land, hvordan skal du så klare dig i Jordans tætte krat?« (Jer 12,5). Biokemikeren Erwin Chargaff opdaterer spørgsmålene: »Hvad er det, du ønsker? Er det flere penge, billigere kyllinger? Et lykkeligere liv, et længere liv? Er det magt over dine naboer, du gerne vil have? Flygter

du bare fra din egen død? Eller søger du større visdom, dybere fromhed?»⁷

Livet er vanskeligt, Jeremias. Giver du op ved første ansats til modstand? Er du klar til retræte, når du finder ud af, at livet er mere end tre måltider mad om dagen og et tørt sted at sove om natten? Har du i sinde at løbe hjem, i det øjeblik du ser, at mennesker er mere interesserede i ikke at blive våde end i at leve risikabelt til Guds ære? Vil du leve forsigtigt eller dristigt? Jeg kaldte dig til at leve autentisk, til at stræbe efter retfærdighed. Det er selvfølgelig lettere at være neurotisk. Det er lettere at være parasitisk. Det er lettere at slappe af sammen med den trygge middelmådighed. Lettere, men ikke bedre. Lettere, men ikke vigtigere. Lettere, men ikke mere tilfredsstillende. Jeg kaldte dig til et liv med et formål langt ud over, hvad du selv mener dig i stand til at leve, og lovede dig kraft nok til at opfylde din bestemmelse. Nu er du ved første tegn på vanskeligheder rede til at stikke af. Hvis du bliver træt af denne ordinære flok af apatiske middelmådigheder, hvad vil du så gøre, når væddeløbet for alvor begynder, væddeløbet med de rappe og ypperste heste? Hvad er det, du i virkeligheden ønsker, Jeremias? Vil du daske af sted med denne flok eller løbe om kap med hestene?

Det er forståeligt, hvis man viger tilbage for de strenge krav, holder sig væk fra det risikable, trækker sig tilbage fra troen. Det er lettere at definere sig selv minimalt (»et tobenet væsen uden fjer«) og leve sikkert inden for den definition end at blive defineret maksimalt (»kun lidt ringere end Gud«) og leve dristigt i den virkelighed. Det er efter min mening usandsynligt, at Jeremias reagerede spontant eller hurtigt på Guds spørgsmål. De ekstatiske idealer for et nyt liv var blevet inficeret af verdens kynisme.

Han var ikke længere drevet af ungdommelig entusiasme. Han afvejede mulighederne over for hinanden. Han vendte og drejede sig i tøven. Da svaret kom, var det ikke verbalt, men biografisk. Hans liv blev hans svar: »Jeg vil løbe om kap med hestene.«